

POSUDEK NA DISERTAČNÍ PRÁCI

Autor disertační práce: PhDr. Daniel Boušek

Titul disertační práce: Židovská poutní místa na Blízkém východě
a v Egyptě v hebrejské cestopisné literatuře 12.-16. století

Oponent: Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc.

PhDr. Daniel Boušek se ve své disertaci zabývá jedním z významných aspektů náboženského a duchovního života židovských komunit v Evropě i na Východě - poutními místy v Zemi Izrael, v Egyptě, Sýrii a Iráku. Základními prameny práce jsou hebrejské cestopisy židovských poutníků z 12.-16. století a seznamy svatých poutních míst. Bohatý pramenný materiál poskytly také dokumenty z Káhirske genízy a hebrejská historická a literární díla, která obsahují údaje, zprávy a popisy vztahující se k tomuto tématu. Jako arabista mohl Dr. Boušek rovněž plně využít příslušných arabsky psaných historických děl. Čerpal i z křesťanské cestopisné literatury a zde nemohl vynechat ani naše cestovatele do Svaté země - Martina Kabátníka a Kryštofa Haranta.

V Úvodu hovoří o současném stavu bádání na tomto poli a konstatuje, že hebrejské středověké cestopisy a seznamy svatých míst sloužily donekdávna pouze jako zdroj historických a topografických informací. Nicméně z tohoto oddílu vysvítá, že se mohl opřít o řadu průkopnických prací v evropských jazycích i v hebrejštině a na jejich základě pak rozvíjet toto téma vlastními analýzami a výzkumy.

Disertační práce Dr. Bouška má promyšlenou osnovu a koncepci. V první kapitole probírá a podrobně popisuje seznamy svatých míst a cestopisnou literaturu. V seznamech sleduje mj. jejich trasy /sever - jih, jih - sever/ a z toho vyvozuje, kterým poutníkům byly určeny. Zabývá se dále jejich autory, datováním a kulturně historickým kontextem. Cestopisnou literaturu periodizuje na literaturu období křížáckého, ajjúbovského a mamlúckého. Pokud jde o první období, vyzdvihuje především dvě nejvýznamnější židovská cestopisná díla této epochy - dílo Benjamina z Tudely a Pekachji z Řezna, který započal svou cestu v Praze. Sleduje jejich obsáhlý itinerář, datuje trvání jejich cesty, popisuje jejich styl a upozorňuje, na co se ve svém líčení zaměřují.

V ajjúbovském období poutá pozornost andaluský básník Jehuda al-Charízi, který svou cestu ztvárnil v rýmované próze formou maqám podle vzoru arabského literáta al-Haríriho.

Pokud jde o cestopisy z mamlúckého období, zdůrazňuje Boušek jejich zaměření na systematický popis židovského osídlení a postavení židovských komunit v Zemi Izrael, v Egyptě a Sýrii. Cestopisy /psané někdy formou

dopisů/ z 15. a 16. století, o nichž zde hovoří, uvádí - kromě jiných - v českém překladu v Příloze /viz níže/. Jejich překlad vydal také roku 2004 knižně v nakladatelství Argo.

Ve 2. kapitole Dr. Boušek pojednává o poutích do Země Izrael. Zkoumá podmínky, v nichž poutě probíhaly v rané době muslimské, dále v křížáckém, ajjúbovském a mamlúckém období. Popisuje podrobně poutní rituály v Jeruzalémě a tzv. zijáry - návštěvy svatých míst v Zemi Izrael, Egyptě, Sýrii a Iráku. Pouť do Jeruzaléma označuje za akt náboženského charakteru a za projev zbožnosti, kdežto zijáru spíše za projev lidové religiozity. Příznačný je fakt, že na kultu některých svatých míst se podíleli věřící různých konfesí. Ve zvláštním oddílu sleduje různé postoje ke kultu světců v islámu a judaismu.

Ve 3. a 4. kapitole popisuje autor hlavní židovská poutní místa a různé aspekty rituálu u hrobu světců.

Dr. Boušek přistoupil ke svému náročnému úkolu po solidní, všestranné přípravě, o čemž svědčí mj. neobyčejně bohatá bibliografie použitých pramenů a literatury. Je zřejmé, že maximálně využil svého studijního pobytu na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě, kde měl k dispozici jak moderní, tak i staré edice a publikace, u nás namnoze nedostupné. Ve svém výkladu a ve svých analýzách postupuje s vědeckou přesností a pečlivostí. Zvláštní ocenění zasluhuje jeho rozsáhlý poznámkový aparát, který je vskutku nedílnou součástí textu. Autor do něj vložil mnoho doplňujících, zajímavých informací, které dokládají jeho sčtetlost a suverénní znalost celé zkoumané problematiky. I drobné detaily jsou v poznámkovém aparátu blíže objasněny s odkazem na příslušnou literaturu. Nezbytnou podmínkou k tak zdařilému zpracování tohoto tématu je i schopnost spolehlivě číst a interpretovat středověké hebrejské a arabské texty, kterou Dr. Boušek rovněž plně osvědčil.

Jako appendix připojil Dr. Boušek k své disertační práci ještě pou-
tavé pojednání o deseti ztracených izraelských kmenech, o mýtickém knězi Janovi a legendární řece Sambatjon. Také tento výklad je dokumentován odkazy na mnoho knižních a časopiseckých titulů.

Zvláštní pozornost zasluhuje již zmíněná, mimořádně bohatá bibliografie pramenů a literatury /s. 249-274/.

Do Přílohy zařadil Dr. Boušek pečlivě komentované, dosud nepublikované překlady cestopisů z 12. a 13. století a dále překlady cestopisů z 15. a 16. století, které již publikoval ve výše zmíněném knižním vydání.

K Bouškově velice kvalitní práci mám jako oponent následující připomínky:

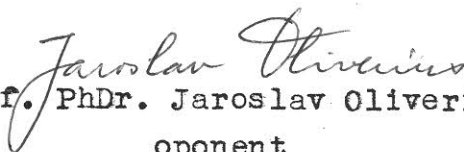
1/ s. 146 - První deportace s králem Jojachinem, při níž byl odveden také Ezechiel, proběhla r. 597, nikoli r. 586.

- 2/ s. 228 - Byzantský císař se jmenoval Manuel Komnenos, nikoli Komnenos /uvedeno na této straně dvakrát/.
- 3/ s. 62, 250 - Dvě participia aktivní v titulu al-Bírúního díla znějí správně al-báqija a al-chálíja, nikoli al-báqíja a al-chálíja /to nejsou nisby/.
- 4/ s. 201, 253 - Titul al-Mas`údího díla je chybně psán: Al-Murúďž al-dhahab wa `l-ma`ádin al-džauhar; správně: Murúďž al-dhahab... ma`ádin al-džauhar /jsou to genitivní spojení/.
- 5/ s. 254 - Al-haj`at al-masríja al-`áma; správně: Al-haj`a al-misríja al-`amma.
- 6/ V práci je Země Izrael důsledně označována jako Erec Jisra`el. Víím, že tohoto termínu užívá rabínské písemnictví i moderní judaistická literatura, ale domnívám se, že toto jméno působí v českém kontextu poněkud neústrojně a cize, zvláště je-li skloňováno, např. Židé z celé Erec Jisra`ele, putování po celé Erec Jisra`eli apod. Jsem přesvědčen, že by daleko lépe zněl přesný český překlad "Země Izrael" /Izrael jako nominativ jmenovací/.
- 7/ Autor používá zjednodušené, čistě fonetické transkripce; ta je však vhodná v populárně zaměřených dílech, nikoli dílech vědeckých /a Boušková disertace je práce povýtce vědecká/. Vadou tohoto přepisu je, že dva různé fonémy /h a spirantizované k/ vyjadřuje jednou hláskou ch /chachamim/ a že nevyznačuje emfatické t, např. šilton /s. 51/, to`im /s. 44/, liqutej /s. 262/, ševatim /s. 264/.
- 8/ Rovněž pro přepis arabských jmen, názvů a výrazů zvolil autor zcela zjednodušenou transkripci, tedy bez označení emfatických hlásek a faringály h. Pro tento druh práce to opět není přepis vyhovující.

Z á v ě r

PhDr. Daniel Boušek předložil mimořádně vyzrálou, původní disertační práci, která představuje první komplexní zpracování tohoto tématu v evropském měřítku. S erudicí, akribií a přehledem zvládl velice rozsáhlé a náročné téma. Jeho práce splňuje všechny požadavky kladené na doktor- skou disertační práci. Doporučuji proto komisi, aby ji přijala a navrhla udělení vědecko-akademické hodnosti "philosophiae doctor" /Ph.D./.

V Praze 27. března 2006

Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSC.
oponent

Ústav Blízkého východu a Afriky FF UK